

ОДГОВОРИ

НА ДОДАТНА ПИТАЊА КОМИТЕТА ЗА ПРАВА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ВЕЗИ СА ИНИЦИЈАЛНИМ ИЗВЕШТАЈЕМ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ О ПРИМЕНИ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

А. Циљ и опште обавезе (чл. 1-4)

1. Молимо доставите информације о плану и динамици измене постојећих закона и њиховог законодавног усклађивања са начелима и одредбама Конвенције?

У априлу 2013. године донет је Закон о изменама и допунама Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом.

Сет нових медијских закона усвојен је у августу 2014. године и то: Закон о јавном информисању и медијима, Закон о електронским медијима и Закон о јавним медијским сервисима. Наведени закони су усклађени са начелима и одредбама Конвенције о правима особа са инвалидитетом.

У 2015. години усвојен је Закон о изменама и допунама Закона запошљавању и осигурању за случај незапослености. Изменама у оквиру тог прописа даје се могућност за креирање нових мера и програма у зависности од потреба локалних тржишта рада.

У току је усвајање Закона о изменама и допунама закона о забрани дискриминације у циљу потпуног хармонизовања прописа са директивама ЕУ које се односе на забрану дискриминације.

У наредном периоду очекује се и доношење измена и допуна Закона о социјалној заштити, Породичног закона и Закона о финансијској подршци породици са децом.

2. Молимо доставите информације о постојећим структурама којима се обезбеђује пуно и инклузивно учење, и консултовање са организацијама које заступају интересе особа са инвалидитетом?

Организације особа са инвалидитетом чине посебан сегмент трећег сектора у Републици Србији и основни задатак тих организација је да кроз реализацију програма својим члановима пружају помоћ и подршку у остваривању законских права и психосоцијалну подршку. С друге стране, те организације покрећу активности ка институционализованој сарадњи у цивилном сектору, па се тако формира мрежа организација особа са инвалидитетом и Национална организација особа са инвалидитетом Србије као кровна организација. Ова организација доприноси конкретнијој и фокусиранијој сарадњи цивилног сектора са државом.

Сарадња Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и организација особа са инвалидитетом се одвија, пре свега, у два правца: 1. Сарадња у области нормативних активности, која је усмерена ка доношењу законских и стратешких докумената која доприносе укључивању особа са инвалидитетом, праћењу примене закона и прописа, као и равноправно учење представника организација цивилног друштва у телима које формира Влада; 2. Финансијска подршка удружењима која спроводе програме у циљу заштите права и унапређења положаја особа са инвалидитетом.

Такође, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, као и Национална служба за запошљавање у континуитету остварују сарадњу са удружењима послодаваца, представницима синдикалних организација, удружењима и организацијама особа са инвалидитетом и предузећима за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, у циљу информисања шире

друштвене јавности о значају и оправданости запошљавања особа са инвалидитетом и уклањању препрека које отежавају повећање стопе запошљавања ове категорије тражилаца запослења.

Министарство здравља је активно подржавало удружења грађана која се баве правима особа са инвалидитетом како директно из буџета, тако и преко финансирања програма Црвеног крста „Помоћ и подршка деци и особама са инвалидитетом“. Посебна пажња посвећена је специфично осетљивим групама, те је Црвени крст Србије посебно дефинисао циљну групу – деца и младе особе са сметњама у развоју и инвалидитетом узраста од 6 до 18 година и младе особе са сметњама у развоју и инвалидитетом узраста од 18 година и њихови родитељи.

Један од програма који Црвени крст Србије реализује, а директно је усмерен на посебно осетљиву групу деце и младих са сметњама у развоју и инвалидитетом јесте Заједнички програм за инклузију ромске деце и деце из осетљивих група, који се у сарадњи са Швајцарском организацијом за развој и сарадњу континуирано реализује од 2003. године. Главне активности са децом и младима са сметњама у развоју и инвалидитетом спроводе се са циљем: стимулације социјалног развоја и инклузије; стицања практичних животних вештина; унапређења вештина за проналажање посла; унапређења вештина потребних за школовање; стимулисања интелектуалног развоја, стимулисања перцепције и фине моторике; подршке родитељима.

Б. Посебна права

Једнакост и недискриминација (члан 5)

3. Молимо обавестите Комитет како је дефинисана дискриминација на основу инвалидитета и какви поступци и санкције су на располагању. Молимо доставите информације о мерама прилагођавања особама са инвалидитетом („разумно прилагођавање“) и афирмативним мерама, посебно у светлу Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености и Закона о основама система образовања и васпитања?

Начело једнакости и забрана дискриминације је зајамчена Уставом Републике Србије (члан 21). Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (2006) је први целовит антидискриминациони пропис у земљи, који на свеобухватан начин одређује појам дискриминације особа са инвалидитетом, посебне облике дискриминације, као и посебне случајеве дискриминације према особама са инвалидитетом у појединим секторима организованог друштвеног живота. У складу са чланом 3. став 2. Закона изрази „дискриминација“ и „дискриминаторско поступање“ означавају свако прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а које се заснива на инвалидности или разлозима у вези са њом. Закон о забрани дискриминације (2009) је општи закон који садржи одредбе о механизмима заштите од дискриминације које су усклађене са највишим европским стандардима у тој области. Дискриминација особа са инвалидитетом је у члану 26. прописана као посебан облик дискриминације.

Судска заштита по тужби због дискриминације

Заштиту од дискриминације ужива дискриминисани, али, заштиту дискриминисаног не мора да тражи он сам, већ тужбу могу да поднесу и Повереник за заштиту равноправности и организација која се бави заштитом људских права или заштитом права групе лица којој припада дискриминисани.

На располагању је више тужби поводом дискриминације и осим ТУЖБЕ којом се тражи коначна заштита, могуће је ТУЖБОМ ЗА ПРОПУШТАЊЕ тражити привремену заштиту која се пружа привременом мером и пре него што је спор окончан и циљ јој је да спречи да се оствари дискриминација од које прети опасност (превентивна заштита), али и ТУЖБА ЗА УКЛАЊАЊЕ,

ТУЖБА ЗА УТВРЂИВАЊЕ И ТУЖБА ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ којима се тражи заштита од већ остварене дискриминације (реактивна заштита). Осим тих облика који представљају видове основне заштите, постоје и облици додатне заштите– изрицање судског пенала и објављивање пресуде.

Приликом подношења тужбе потребно је да дискриминисани (или друго овлашћено лице) на суду учини вероватним да је због његовог личног својства на његову штету начињена разлика у односу на друге особе. Тада се претпоставља да је истовремено прекршено начело једнакости односно једнаких права и обавеза, па је на дискриминатору да докаже да ипак том дискриминаторском радњом није повређено наведено начело. Дискриминисани никада не мора да докаже да има правни интерес за заштиту, нити да наведе зашто тражи заштиту.

Право на рад и мере активне политике запошљавања

Мере активне политике запошљавања за особе са инвалидитетом спроводe Национална служба за запошљавање и министарство надлежно за послове запошљавања.

Подстицање запошљавања особа са инвалидитетом врши се кроз одобравање субвенција за самозапошљавање, субвенције послодавцима за отварање нових радних места, субвенције зараде за особе са инвалидитетом без радног искуства које послодавац запосли на неодређено време, јавне радове и друге мере активне политике запошљавања.

Број незапослених особа са инвалидитетом са евиденције Националне службе за запошљавање	2012	жене	2013	жене	2014	жене
		20.666	6.818	20.627	6.774	20.780

Извор: Национална служба за запошљавање

Програми и мере активне политике запошљавања особа са инвалидитетом		2012.	2013.	2014.
1.	МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ПРОФЕСИОНАЛНЕ РЕХАБИЛИТАЦИЈЕ	4.294	3.617	4.420
2.	ПРОГРАМИ ПОДСТИЦАЊА ЗАПОШЉАВАЊА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ И МЕРЕ ПОДРШКЕ	2.645	1.949	1.797
	ПРОЦЕНА РАДНЕ СПОСОБНОСТИ И МОГУЋНОСТИ ЗАПОСЛЕЊА ИЛИ ОДРЖАЊА ЗАПОСЛЕЊА	5.732	4.194	4.270

Извор: Национална служба за запошљавање

Подаци о запошљавању особа са инвалидитетом са евиденције Националне службе за запошљавање

Укупан број запослених особа са инвалидитетом са евиденције Националне службе за запошљавање	2012.	жене	2013.	жене	2014.	жене
		3.683	1.298	3.914	1.434	4.132

Извор: Национална служба за запошљавање

Мере активне политике запошљавања које спроводи министарство надлежно за послове запошљавања, подразумевају пружање оперативне, стручне и финансијске подршке предузећима за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом.

У складу са установљеном регулативом подстицајним мерама обезбеђује се подршка у професионалној рехабилитацији, запошљавању и одржању запослења особа са инвалидитетом под општим и посебним условима у предузећима за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом као посебним облицима запошљавања ове категорије незапослених лица кроз : субвенције зарада особа са инвалидитетом; побољшање услова рада, унапређење производних програма, увођење стандарда, побољшање квалитета производа и пружених услуга, прилагођавање радних места; субвенције зарада за запослена/радно ангажована стручна лица за радно оспособљавање и професионалну рехабилитацију особа са инвалидитетом (почев од 2012. године); рефундације трошкова превоза за запослене особе са инвалидитетом и стручна лица (почев од 2012. године). Закључно са августом 2015. године дозволу за рад министарства надлежног за послове запошљавања поседује 50 предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом.

У циљу отклањања предрасуда о стварним могућностима и радним потенцијалима особа са инвалидитетом, смањења броја незапослених особа са инвалидитетом и предупређења отпуштања тренутно запослених особа са инвалидитетом, уведена је обавеза запошљавања ове категорије лица. Та обавеза се извршава од 23. маја 2010. године. Према последњим подацима Пореске управе, за период јануар –децембар 2014. године, обавеза запошљавања особа са инвалидитетом извршава се на следећи начин: извршавање обавезе запошљавањем особа са инвалидитетом – просечно месечно око 15.280 особа са инвалидитетом.; извршавање обавезе уплатом средстава у Буџетски фонд (50% просечне зараде) - за месечно око 6.700 особа са инвалидитетом, у просечном месечном износу од око 215.000.000,00 динара; извршавање обавезе реализацијом уговора са предузећима за професионалну рехабилитацију - просечно годишње око 270 уговора, у просечном месечном износу од око 390.000.000,00 динара.

Жене са инвалидитетом (члан 6)

4. *Молимо доставите информације о законодавним мерама, укључујући кривично право, за заштиту жена и девојака са инвалидитетом од сексуалног злостављања, насиља и за гарантовање могућности запошљавања на равноправној основи са осталима.*

Кривичним закоником у глави 18. регулисана су дела против полне слободе. У оквиру те главе инкриминисани су сви облици недозвољених полних радњи независно од пола жртве. Кривичним делом *Обљуба над немоћним лицем* (члан 179) инкриминисана је обљуба или са њом изједначени чин искоришћавања душевног обољења, заосталог душевног развоја, друге душевне поремећености, немоћи или другог стања услед кога лице није способно за отпор. Објект заштите је полна слобода немоћног лица, сваког лица па тако и жена и девојчица. То је лице које није способно да пружи отпор акту обљубе или са њом изједначеном чину услед : душевног обољења, заосталог душевног развоја, друге душевне поремећености, немоћи или другог тешког стања. Распон кривичне санкције за ово дело је од две до 10 година затвора. Ово кривично дело садржи два квалификована облика 1) Ако је услед дела наступила тешка телесна повреда немоћног лица или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или је учињено према малолетнику или је

дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година; 2) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено или ако је дело учињено према детету, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

5. *Молимо доставите информације о нивоу укључености (инклузије) жена и девојака са инвалидитетом у политике и институције родне равноправности, као и политике и законодавство у вези са положајем особа са инвалидитетом; молимо доставите информације о усвојеним мерама за сузбијање вишеструке или укрштене дискриминације.*

Усвајањем Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2010 – 2015), Република Србија се определила за вођење усклађене политике у циљу интегрисања родне равноправности у све области деловања институција система. Највише је урађено у погледу унапређења родно осетљиве статистике. У сарадњи са Европским институтом за родну равноправност у току је израда Индекса родне равноправности, који треба да буде мерни инструмент за утврђивање стања положаја жена и мушкараца и родне равноправности у Републици Србији.

Република Србија је формирала механизме родне равноправности на свим нивоима власти: законодавне, извршне, као и независне надзорне механизме на националном, покрајинском и локалном нивоу. И поред недовољне координације међу њима, они су допринели успостављању нормативног и политичког оквира родне равноправности, укључујући област насиље над женама. На националном нивоу формирани су Одбор за људска и мањинска права и равноправност полова као стално радно тело Народне скупштине (2003), Савет за равноправност полова (2004), Координационо тело за родну равноправност (2014). На нивоу АП Војводине формирани су Одбор за равноправност полова Скупштине АП Војводине, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, Савет за родну равноправност и Завод за равноправност полова. У оквиру институције Покрајинског омбудсмана делује заменик Покрајинског омбудсмана за равноправност полова. Пораст у броју механизма родне равноправности на локалном нивоу је значајан. Независна државна тела за заштиту људских права, Заштитник грађана и Повереник за заштиту равноправности такође се баве питањима родне равноправности.

Дискриминација лица по основу два или више личних својстава (вишеструка или укрштена дискриминација) је прописана Законом о забрани дискриминације као тежак облик дискриминације јер су негативне последице које изазива много веће.

Стратегија превенције и заштите од дискриминације (2013) је први стратешки документ којим су предвиђене мере за заштиту девет осетљивих друштвених група укључујући особе са инвалидитетом. Националном стратегијом запошљавања за период 2011 – 2020. године у посебно осетљиве друштвене групе на тржишту рада укључене су особе са инвалидитетом.

Деца са инвалидитетом (члан 7)

6. Молимо обавестите Комитет о конкретним услугама социјалне и психолошке подршке за породице са дечацима и девојчицама са инвалидитетом од рођења до школског узраста, које се пружају како код куће тако и ван куће на локалном нивоу? Молимо прецизирајте како се ове услуге развијају, каква је учешће дечака и девојчица са инвалидитетом и њихових породица, и које мере заштите су на располагању у погледу квалитета и приступа тим услугама?

Законом о социјалној заштити утврђене су следеће услуге у заједници намењене деци са инвалидитетом и њиховим породицама:

1. Дневне услуге: дневни боравак, помоћ у кући, свратиште и друге услуге које подржавају боравак корисника у породици и непосредном окружењу. Ове услуге реализују се на локалном нивоу и њихова основна сврха је подршка у остваривању права и потреба корисника за стицање што већег степена самосталности у циљу побољшања квалитета живота и боље социјалне интеграције.

а) Дневни боравак представља услугу чија је сврха унапређење квалитета живота корисника у властитој социјалној средини кроз одржање и развијање социјалних, психолошких и физичких функција и вештина како би се у што већој мери оспособили за самосталан живот.

б) Помоћ у кући представља услугу намењену деци, одраслима и старијима који имају ограничења физичких и психичких способности услед којих нису у стању да независно живе у својим домовима без редовне помоћи у активностима дневног живота, неге и надзора.

2. Услуге подршке за самосталан живот су: становање уз подршку, персонална асистенција, обука за самостални живот и друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника.

а) Становање уз подршку - овом услугом се обезбеђује смештај од највише шест корисника у једној стамбеној јединици, а уз сталну подршку како би се омогућило свакодневно функционисање.

б) Персонална асистенција подразумева пружање одговарајуће индивидуалне практичне подршке која је кориснику неопходна за задовољавање личних потреба и укључивање у образовне, радне и друштвене активности у заједници ради успостављања што већег нивоа самосталности.

3. Саветодавно-терапијске и социјално едукативне услуге

Саветодавно терапијске и социјално едукативне услуге су интезивне услуге подршке породице која је у кризи, саветовање и подршка родитеља, хранитеља и усвојитеља, подршка породици која се стара о свом детету или одраслом члану породице са сметњама у развоју, одржавање породичних односа и поновно спајање породица, саветовање и подршка у случајевима насиља, породична терапија, медијација, СОС телефони, активација и друге саветодавне и едукативне услуге и активности.

Пружаоци услуга социјалне заштите у Републици Србији су установе социјалне заштите и организације цивилног друштва. Да би се обезбедио квалитет у пружању услуга министарство надлежно за питања социјалне заштите је увело обавезу похађања акредитованих програма обуке за професионалце у систему социјалне заштите. Подаци о акредитованим програмима доступни су свим заинтересованим лицима на интернет страници Републичког завода за социјалну заштиту.

7. Молимо доставите информације о „Обухватном плану трансформације установа социјалне заштите за децу од 2009. до 2013“ и резултате, са посебним освртом на будуће планове.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је 2009. године израдило Свеобухватни план трансформације установа за децу (2009-2013) тзв. Мастер план на националном нивоу као и појединачне оперативне планове трансформације установа за децу. Централна тема Плана трансформације су деца смештена у резиденцијалним установама социјалне заштите. То укључује децу смештену у установама за децу са сметњама у развоју, у установама за децу без родитељског старања и у заводима за васпитање деце и омладине. План трансформације се бави како излазом из резиденцијалних установа тако и улазом у установе. Циљ плана био је да се убрзавањем излаза и успоравањем (или заустављањем) улаза смањи број деце која се налазе на дуготрајном смештају.

Планом трансформације предложена је забрана уласка деце од 0-3 године у резиденцијалне установе. Основна три правца трансформације предложена овим документом су: 1. Затварање одређеног броја институција и радних јединица; 2. Смањење постојећих капацитета; 3. Трансформисање установа у друге функционалне центре.

У односу на период од доношења Плана трансформације дошло је до значајне редукције капацитета резиденцијалних установа за смештај деце и омладине, уз повећање броја малих домских заједница за привремени и повремени смештај деце и уз стални развој услуга које подржавају останак деце у породичном окружењу. Хранитељство је преузело примат у односу на смештај у установама.

У 2014.години из буџета Републике Србије је издвојено око 55 милиона динара (око пола милиона евра) за инвестициона улагања у установе социјалне заштите у којима су смештена деца. У наредном периоду очекује се доношење измена и допуна Закона о социјалној заштити, Породичног закона и Закона о финансијској подршци породици са децом.

Подизање свести (члан 8)

8. Молимо доставите информације о кампањама и програмима за подизање свести које се организују широм земље за запослене у мас-медијима и државним школама. Молимо прецизирајте како ће се њима изменити дубоко укоренили негативни ставови и предрасуде и у друштву присутне дискриминативне праксе против особа са инвалидитетом, посебно жена и девојака са инвалидитетом.

У области јавног информисања особа са инвалидитетом, суфинансирају се пројекти који имају за циљ информисање особа са инвалидитетом, као и програмски садржаји којима је циљ информисање шире јавности о особама са инвалидитетом, а у циљу опште сензибилизације и интеграције. Већина тих пројеката су припремљени у сарадњи са особама са инвалидитетом. У циљу подизања свести јавности Министарство културе и информисања је финансирао обуку локалних и независних медија о професионалном извештавању о животу и правима лица са инвалидитетом у износу од 916.400,00 динара.

Приступачност (члан 9)

9. Молимо обавестите Комитет о корацима предузетим за праћење и побољшање примене одредаба закона у области приступачности, са посебним освртом на приступачност информација и у вези са комуникацијом. Молимо доставите информације о плану, мапи пута и одговарајућим показатељима и санкцијама које треба да се примене да би се генерално створило окружење без препрека, које пружа погодности и могућности за побољшање инклузије и активну партиципацију особа са инвалидитетом.

Пројекти у области савременог стваралаштва и информисања особа са инвалидитетом се подржавају путем конкурсне процедуре. Критеријуми за пружање подршке дати су у Правилнику о начину, критеријумима и мерилима за избор пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије и Правилнику о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања области информисања.

Сектор за савремено стваралаштво Министарства културе и информисања приоритетно ради на постизању три циља: 1. повећана доступност културних садржаја ширем кругу корисника; 2. јачање капацитета организација особа са инвалидитетом; 3. интегрисање културних делатности особа са инвалидитетом у културну сцену Републике Србије;

Средства расположива Сектору за савремено стваралаштво особа са инвалидитетом 2015. године износе 5.000.000,00 динара (расподељено чак 5,208,305.00); Поред тог специјализованог конкурса, средства се додељују и у оквиру појединих области стваралаштва, па је тако на пример у области кинематографије и аудио визуелног стваралаштва суфинансиран пројекат *Боси Фест* износом од 500.000,00 динара.

Министарство културе и информисања суфинансира производњу медијских садржаја из области јавног информисања у циљу заштите интереса особа са инвалидитетом, обезбеђивања њиховог равноправног уживања на слободу мишљења и изражавања, омогућавања несметаног примања информација намењених јавности у примереном облику (аудио дескрипција филмова на тв, знаковни тумач информативног програма неколико локалних тв станица, звучни часописи, часописи на Брајевом писму) и применом одговарајуће технологије. У 2015. години Министарство је финансирао и

учествовало у Међународној конференцији „Улога информационих технологија у развоју инклузивног друштва за особе са инвалидитетом“. Циљ Конференције је да се информационе и комуникационе технологије укључе у обезбеђивање адекватног начина решавања проблема приступачности институција и услуга јавног сектора особама са инвалидитетом.

У области информисања особа са инвалидитетом, за 2015. годину, издвојена су средства у висини од 10.700.000,00 динара.

Област која се тиче приступачности јавних површина регулисана је Правилником о техничким стандардима приступачности чије одредбе се односе на нове и објекте у реконструкцији. Правилник се на детаљан начин бави свим обавезним елементима приступачности.

Од 2015. године зграда Министарства културе и информисања је физички приступачна за кориснике инвалидских колиџа. Здравствене установе су у обавези да створе окружење без препрека, те су у ту сврху изграђене приступне рампе и прилаз особама са инвалидитетом.

Министарство унутрашњих послова обезбеђује приоритетно решавање статусних питања и олакшан приступ личним документима лицима са различитим врстама инвалидитета. Такође, створени су технички и организациони услови за пријем захтева и уручење личне карте ван просторија Министарства када лице из очигледно оправданих разлога, као што су болест, старост, инвалидитет и други оправдани разлози није у могућности да приступи у просторије полицијске управе, односно полицијске станице.

10. Молимо доставите информације о облицима непосредне помоћи и посредницима, укључујући водиче, читаче и квалификоване тумаче знаковног језика, у циљу олакшавања приступа зградама, службама и другим капацитетима отвореним за јавност.

У марту 2015. године усвојен је Закон о кретању уз помоћ пса водича, којим се уређује право на кретање уз помоћ пса водича, коришћење јавног превоза, објеката у јавној употреби, слободан приступ и боравак на јавним површинама и у радном простору, као и друга питања од значаја за кретање уз помоћ пса водича. Министарство здравља је у октобру 2015. године донело Правилник о ближим условима и начину коришћења објеката у јавној употреби у области здравствене заштите до стране особе која се креће уз помоћ пса водича.

У априлу 2015. године усвојен је Закон о употреби знаковног језика којим се уређује остваривање права глувих особа на употребу знаковног језика у поступцима пред органима јавне власти, као и прекршаји за повреду обавеза прописаних тим законом.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања кроз развој партнерског односа са удружењима глувих и наглувих са територије целе земље континуирано финансира рад 44 канцеларије за знаковне преводиоце. Такође, Министарство је финансијски подржало увођење нове услуге намењене глувим и наглувим особама “Телецентар” која је замишљена као аудио-видео услуга знаковног преводиоца.

Право на живот (члан 10)

11. Молимо обавестите Комитет које кораке Држава уговорница предузима да елиминира појаву насилне смрти особа са инвалидитетом у институцијама. Молимо прецизирајте ако су донете нове мере заштите ради заштите особа са инвалидитетом, нарочито у институционализованој средини.

Циљ сваког институционалног збрињавања корисника унутар мреже установа социјалне заштите у Републици Србији је стварање безбедног окружења и усмеравање на активности које доприносе очувању потенцијала и њиховом унапређењу кроз мере рехабилитације, ресоцијализације

Свака од установа социјалне заштите има израђен унутрашњи акт - *Правилник о унутрашњој организацији, систематизацији, опису и попису послова* којим се одређује број запослених,

организациона структура која подразумева постојање различитих служби, тачан опис послова и шему вертикалне и хоризонталне одговорности.

Све заједничке просторије и холови, као и екстеријер су покривени видео надзором, осим спаваоница. Ризик од дешавања немих догађаја у спаваоницама се спречава кроз режим обилазака тих просторија, нарочито у ноћној смени.

Стручни радници као и радници који непосредно раде са корисником воде дневнике рада, а радници у ноћној смени воде "књигу примопредаје сменских дужности" у којима бележе сва дешавања током ноћне смене, укључујући поделу терапије, али и стања узнемирености и евентуалних конфликта међу корисницима и начине на које је конфликт разрешен. Постоји *Посебан протокол о заштити деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања* на чију примену су обавезане све установе овог типа а којим је јасно дефинисано поступање, као и улога интерног и екстерног тима.

Протокол о поступању у инцидентним ситуацијама предвиђене су мере које се предузимају унутар установе, активности усмерене ка систему здравства, полиције, тужилаштва, као и обавеза хитног обавештавања надлежног министарства.

Мере евиденције о случајевима насиља у установама за смештај одраслих и старијих корисника се предузимају у последњих шест година.

Установе располажу обавезним прописаним процедурама за изјављивање жалби корисника, имају дефинисане обавезне процедуре за примену рестриктивних поступака и мера према корисницима, као и формиран интерни тим запослених задужен за поступање у случајевима насиља над корисницима.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, са циљем контроле и унапређења система врши стручни надзор, инспекцијски надзор, а Заводи за социјалну заштиту (покрајински и републички) врше и супервизијску подршку ради усвајања нових, савременијих концепата и помажу у решавању конкретних, професионално захтевних, ситуација у којима може да се нађе установа социјалне заштите.

Једна од мера превенције конфликтних ситуација је и структурисање слободног времена корисника кроз креативан рад коју воде стручна, обучена лица по утврђеном програму.

О бекству (нестанку) корисника писмено се обавештава Министарство унутрашњих послова и упутни орган као и родбина корисника. У случају да се кориснику у бекству догоди тежа телесна повреда или смрт као и ако корисник учини тежу телесну повреду трећем лицу или неко кривично дело против запосленог радника који није поштовао процедуре покреће се дисциплински поступак за који се може изрећи и престанак радног односа а покреће се и поступак за кривичну одговорност. Ово важи и за случај да запослени у раду или у вези са радом са корисницима учини нешто због чега настаје тешка телесна повреда или смрт корисника као и ако пропусти да изврши радни задатак па услед тога дође до повреде или смрти корисника.

У установама за смештај корисника доноси се и *Правилник о обезбеђењу и заштити* којим се уређују питања везана за организацију обезбеђења физичко техничке заштите и заштите од пожара (план обезбеђења, дужности, задаци, овлашћења и одговорности радника и органа у тој области).

Ризичне ситуације и хуманитарне катастрофе (члан 11)

12. *Молимо доставите информације о приступачности информација од значаја за ризичне ситуације, хуманитарне катастрофе, природне непогоде и планове евакуације, у складу са Националном стратегијом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама и Планом заштите у ванредним ситуацијама, и о учешћу особа са инвалидитетом и њихових организација. Молимо обухватите информације о употреби знаковног/их језика или других доступних мера или облика комуникације. Молимо обавестите Комитет да ли ће склоњена бити приступачна када у примени буде Закон о ванредним ситуацијама.*

Јединице локалне самоуправе путем локалних медија, штабова за ванредне ситуације и повереника цивилне заштите обезбеђују информације од значаја за ризичне ситуације, хуманитарне катастрофе, елементарне и друге несреће.

По проглашењу ванредне ситуације, са Планом заштите и спашавања и Планом евакуације, јединице локалне самоуправе из области своје надлежности врше упознавање становништва са актуелном ситуацијом на територији, што обезбеђује доступност потребних информација и особама са инвалидитетом.

Учешће особа са инавалдитетом и њихових организација, није на посебан начин планирано кроз законску регулативу у области ванредних ситуација.

Законом о ванредним ситуацијама предвиђено је коришћење јавних и блоковских склоништа за грађане који се у тренутку потребе затекну у њиховој непосредној близини. Та склоништа су објекти грађени седамдесетих година двадесетог века, и до њих се најчешће долази степеништем, без адаптивних прилаза за особе са инвалидитетом, с обзиром да према тадашњи стандардима није постојала обавеза њихових постављања. Јавним и блоковским склоништима руководи Јавно предузеће за склоништа.

Равноправност пред законом (члан 12)

13. Молимо доставите информације о броју лица под старатељством од потврђивања Конвенције. Молимо обухватите информације о корацима предузетим да се смањи број лица под старатељством и пређе на систем одлучивања уз подршку, са посебним освртом на право заснивања брака и право гласа.

У 2014. години укупан број пунолетних корисника који су лишени пословне способности је 10.590. Само 5,7% или 608 корисника су делимично лишени пословне способности.

Поступак преиспитивања пословне способности у складу са новим решењима у *Закону о ванпарничном поступку* (преиспитивање решења о лишавању пословне способности на најдуже три године) покренут је за 85 штићеника.

У склопу измена Породичног закона које ће уследити у наредном периоду предвиђено је да ће судском одлуком о лишењу пословне способности бити одређени правни послови које лице лишено

пословне способности може самостално предузимати. Суд ће имати обавезу да у одређеном року проверава и преиспитује одлуку о лишењу пословне способности.

Приступачност правде (члан 13)

14. Молимо доставите информације о квалитету прилагођавања правила поступка особи са инвалидитетом („процесно прилагођавање“) у току судског поступка, како у грађанско-правном тако и кривично-правном систему, полицијско-истражним и јавно-тужилачким поступцима. Молимо прецизирајте које мере заштите процедуралне природе постоје да би особе са инвалидитетом могле да приступе правди, посебно лица која су глува и наглува.

Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом обухваћени су и поступци пред органима јавне власти.

Законом о кривичном поступку прописано је у члану 87. да уколико је окривљени глув, постављаће му се питања писмено, ако је нем, позваће се да писмено одговара, а ако је слеп, приликом саслушања ће му се усмено изложити садржај писаног доказног материјала. Ако се саслушање не може обавити на овај начин, позваће се као тумач лице које се са окривљеним може споразумети. Иста правила важе и за испитивање сведока. Према члану 74. Законика о кривичном поступку, прописана је обавезна одбрана: „окривљени мора имати браниоца: 1) ако је нем, глув, слеп или неспособан да се сам успешно брани – од првог саслушања, па до правноснажног окончања кривичног поступка“. Чланом 96. Законика прописано је да сведок заклетву полаже усмено, читањем њеног текста, или потврђивим одговором након саслушања садржаја текста заклетве коју је прочитао орган поступка. Неми сведоци који знају да читају и пишу потписују текст заклетве, а глуви, слепи или неми сведоци, који не знају ни да читају ни да пишу заклинају се уз помоћ тумача.

Законом о парничном поступку прописано је у члану 95. да странке и други учесници у поступку који су слепи, глуви или неми имају право на бесплатног тумача у поступку предсудом. Према члану 256. Закона ако је сведок глув, питања ће му се постављати писмено, а ако је нем, позваће се да одговара у писаној форми. Ако саслушање не може да се изврши на овај начин, позваће се тумач.

Иако Закон о бесплатној правној помоћи још није усвојен, неформални систем бесплатне правне помоћи функционише, с обзиром да бесплатну правну помоћ пружају организације цивилног сектора, службе бесплатне правне помоћи у јединицама локалне самоуправе, као и центри за социјални рад у оквиру своје надлежности.

Законом о полицији прописано је да овлашћено службено лице у примени полицијских овлашћења посутпа хумано и поштује достојанство, углед и част сваког лица и друга основна права и слободе човека. Такође прописано је да се према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и женама чија је трудноћа видљива службена палица може употребити само ако неко од тих лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот лица.

Лична слобода и безбедност (члан 14)

15. Молимо обавестите Комитет о тачној дефиницији, протоколима и законом уређеним случајевима задржавања у психијатријским капацитетима против воље задржаног лица као и о постојећим законским поступцима и праксама. Молимо обавестите Комитет који се кораци предузимају да се ван снаге ставе одредбе којима се дозвољава задржавање на основу инвалидитета и присилно лечење и обезбеђује право појединца на слободан и на обавештености утемељен пристанак без обзира на његов статус у погледу правне способности. Молимо обухватите и информације о

мерама заштите у погледу давања личних изјава, учешћа независних вештака, и права коришћења независних жалбених механизма у току периода наставка ограничавања слободе

Законом о заштити лица са менталним сметњама који је донет у мају 2013. године гарантује се заштита људских права особа с менталним сметњама. Законом је одређено да лице са менталним сметњама може бити добровољно смештено а, под посебним условима, задржано, или смештено у психијатријску установу без пристанка. Лице са менталним сметњама за које доктор медицине или психијатар процени да, услед менталних сметњи озбиљно и директно угрожава сопствени живот или здравље или безбедност, односно, живот или здравље или безбедност другог лица, може се сместити у психијатријску установу без свог пристанка, само уколико нису на располагању мање рестриктивни начини за пружање здравствене заштите. Поступак задржавања лица са менталним сметњама без његовог пристанка примењује се и када је лице са менталним сметњама већ смештено у психијатријску установу уз свој пристанак, па тај пристанак опозове, уколико у међувремену наступе здравствени разлози за смештај без пристанка лица са менталним сметњама. Поступак за задржавање без пристанка и смештај без пристанка лица са менталним сметњама могу покренути чланови његове уже породице, орган старатељства, послодавац и здравствени радници, обавештавањем министарству надлежном за унутрашње послове и хитне медицинске помоћи о угрожавајућем понашању овог лица. О задржавању лица са менталним сметњама у психијатријској установи без његовог пристанка одлучује суд на чијем се подручју налази седиште психијатријске установе у којој је лице са менталним сметњама задржано без свог пристанка. Суд је дужан да у одлуци о задржавању без пристанка лица са менталним сметњама одреди трајање задржавања без пристанка, које не може бити дуже од 30 дана, рачунајући од дана када је психијатар донео одлуку о задржавању без пристанка лица са менталним сметњама.

Одсуство насиља, експлоатације и злостављања (члан 16)

16. Молимо објасните које су законодавне и делотворне мере уведене да се спрече и елиминирају насиље, експлоатација и злостављање особа са инвалидитетом, нарочито жена, девојчица и деца, и оних који су смештени у институције.

Правилником о забрањеним поступањима запослених у социјалној заштити је прописано да је у установи социјалне заштите, односно код пружаоца услуга социјалне заштите запосленом забрањен сваки облик насиља над корисником, физичко, емоционално и сексуално злостављање, искориштавање корисника, злоупотреба поверења или моћи коју ужива у односу на корисника, занемаривање корисника и друга поступања која нарушавају здравље, достојанство и развој корисника, прописана правилником. Наведеним документом истиче се посебан положај детета као корисника услуга и потребу његове заштите у процесу коришћења услуга. Обавеза пријављивања је посебно дефинисана, као и провера безбедности осталих корисника, уколико се насиље деси у домовима за смештај корисника или других пружалаца услуга.

У циљу обезбеђивања транспарентности у контроли рада установа за смештај корисника са инвалидитетом и независног мониторинга, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике је јуна 2011. године закључило Меморандум о сарадњи са организацијом цивилног друштва „Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом“ у циљу спровођења пројекта Мониторинг установа у реформи социјалне заштите.

Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите (2013) у члану 18. наводи се да се рестриктивни поступци и мере према корисницима који својим понашањем доводе у опасност себе, друге кориснике, особље, посетиоце или имовину, примењују искључиво на основу планираних, праћених, надгледаних и временски ограничених интервенција. За ограничавање кретања, изолацију или контролу понашања корисника пружалац услуге обавезан је да пропише процедуре, одреди одговорну особу за одобравање рестриктивних поступака и мера и води евиденцију о њиховој примени.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је формирало радну групу са задатком да изради нацрт Закона о изменама и допунама Породичног закона који ће садржати изричиту забрану физичког кажњавања малолетне деце и употребе физичке силе као васпитног средства. Иначе, физичко кажњавање малолетне деце је забрањено у свим другим срединама,

образовним институцијама институцијама здравства и социјалне заштите, раније донетим законима из ових области.

Заштита интегритета личности (члан 17)

17. Молимо доставите информације о околностима у којима старатељи могу да одобре медицинску интервенцију, укључујући стерилизацију, без пристанка заинтересованог лица

Закон о правима пацијената донет је 2013. године. Одредбама чл. 15 -19. регулисана је заштита интегритета личности пацијента. Одредбама члана 19. став 3. прописано је да је надлежни здравствени радник који сматра да законски заступник пацијента не поступа у најбољем интересу детета или лица лишеног пословне способности дужан да о томе одмах обавести надлежни орган старатељства.

Самостални живот и укључивање у заједницу (члан 19)

18. Молимо објасните разлоге спорог напредовања процеса деинституционализације. Молимо доставите конкретне цифре са посебним освртом на број и проценат особа са инвалидитетом, по полу, добу и инвалидитету, у свакој од институција. Молимо прецизирајте да ли Држава уговорница разматра могућност усвајања обухватне националне стратегије деинституционализације са стандардизованом заштитом и услугама, као и развој личне асистенције, са учешћем особа са инвалидитетом и њиховим институцијама као и локалним државним органима.

Република Србија је постигла значајну редукцију капацитета резиденцијалних установа за смештај деце и омладине, уз повећање броја малих домских заједница за привремени и повремени смештај деце и уз стални развој услуга које подржавају останак деце у породичном окружењу. Број деце у хранитељским породицама је порастао од око 1800 деце у 2002. на 6.268 у септембру 2015.године. Хранитељство је преузело примат у односу на смештај у установама. Према последњим подацима 642 деце до 18 година је још увек смештено у домовима за децу, укључујући и децу са сметњама у развоју. Још увек није довољан број породица за специјализовано хранитељство у које би се смештала деца са сметњама у развоју и то упркос надокнадама које нису мале.

У Републици Србији је до сада основано шест центара за породични смештај и усвојење који врше припрему, процену и обуку будућих хранитеља и усвојитеља; пружају подршку хранитељима, односно породицама које пружају услугу породичног смештаја; извештавају центар за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлажу мере ради отклањања евентуалних пропуста, обављају друге послове у складу са законом и другим прописом.

Установе социјалне заштите за смештај лица са инвалидитетом тренутно раде на својим индивидуалним плановима трансформације у оквиру којих ће се развијати концепти становања уз подршку као и друге услуге помоћи у кући и др. Циљ је да се што већи број корисника смештаја укључи у коришћење нових услуга помоћи и подршке за самостални живот. Након сачињавања предлога плана трансформације свих установа, доставиће се на усвајање оснивачима, а тек тада ће на основу усвојених планова Министарство сачинити свеобухватан план трансформације установа социјалне заштите.

Број домова за смештај одраслих лица са инвалидитетом чији је оснивач држава је 15. У претходних пет година нема значајнијих одступања у броју корисника на смештају у домовима за одрасле са инвалидитетом.

<i>Особе са инвалидитетом на евиденцији центара за социјални рад 2014. године, према старости и полу</i>			
Старост	Мушки	Женски	Укупно
Деца	5726	4138	9864
Млади	3044	2396	5440
Одрасли	17124	14913	32037
Старији	9211	14855	24066
УКУПНО	35106	36301	71407

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

<i>Укупан број особа са инвалидитетом на евиденцији центара за социјални рад у 2014. години према врстама инвалидитета и старости</i>					
Врста инвалидитета	Старосна структура				
	Деца	Млади	Одрасли	Старији	Укупно
Телесни	3340	1457	11713	12257	28765
Интелектуални	2061	1822	7271	2596	13750
Ментални	1133	844	8934	4799	15710
Сензорни	696	390	1930	1683	4699
Первазивни развојни поремећаји,	503	130	167	51	851
Вишеструки	2128	809	2016	2681	7636
УКУПНО	9861	5452	32031	24067	71411

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

<i>Број корисника који су у центрима за социјални рад упућени на коришћење услуга подршке за самосталан живот</i>						
Врста услуге	Узраст корисника			УКУПНО 2014.	УКУПНО 2013.	
	Деца и млади	Одрасли	Старији			
Становање уз подршку за	73	9	0	82	70	

младе који се осамостаљују					
Становање уз подршку за особеса инвалидитетом	4	8	3	15	4
Персонална асистенција	144	46	26	216	74
Друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника у друштву	57	125	23	205	28
УКУПНО	278	188	52	518	489

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

У 2014. години укупно 518 корисника је упућено на коришћење услуга подршке за самосталан живот. Највећи проценат корисника (40%) упућен је на услугу персоналне асистенције. Услуге становања уз подршку и персоналну асистенцију доминантно користе деца и млади, док је највећи број одраслих корисника упућен на „друге врсте подршке за активно учешће“.

Број корисника и капацитет у установама за одрасле и старије са телесним, интелектуалним или менталним тешкоћама у Републици Србији у периоду 2012- 2014. године.

Година	Капацитет	Укупан број корисника	Нови корисници	Број корисника на дан 31.дец.	Попуњеност капацитета на дан 31.дец.
2012	4390	4552	265	4229	96%
2013	4254	4535	283	4226	99%
2014	4339	4453	250	4160	96%

Подаци указују да су капацитети ових установа у протеклим годинама углавном попуњени (96% и више), и да нема тенденције смањења броја корисника. Према родној структури у 2014. години било је незнатно више корисника мушког него женског пола, док је посматрано према старости, очекивано најбројнија групација одраслих корисника (81%), а 13,9% су корисници старији од 65 година.

Подаци показују да готово половина укупног броја корисника у 2014. години (44%) има менталне тешкоће, са интелектуалним тешкоћама је 29% корисника, а са вишеструким инвалидитетом 20% корисника. Телесни и сензорни инвалидитет има 6%, док је са первазивним развојним поремећајима 1% корисника. Процес трансформације и деинституционализације подстиче установе на развијање других врста услуга у локалној заједници, намењених својој основној циљној групи или другим рањивим групама.

<i>Остале услуге које установе пружају – 2014.</i>				
Услуге	Број установа	Капацитет	Укупан број корисника	Број корисника 31.12.2014.
Прихватилиште (укључујући прихватну станицу)	1	12	17	4
Становање уз подршку	5	68	54	50
Дневни боравак	1	9	9	9
Помоћ у кући	1	15	24	13

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Имајући у виду да је тек протеклих неколико година стављен акценат на процес деинституционализације у социјалној заштити одраслих, оправдано је очекивати да се у наредном периоду покажу позитивне промене у овом сложеном процесу.

Врста смештаја	Пунолетне особе са инвалидитетом на смештају у 2014. години				
	млади	одрасли	старији	Укупно на смештају	Укупно у 2014.
Смештај у прихватилишту /прихватној станици	38	16	118	172	57
Смештај у сродничкој старатељској породици	157	45	403	605	244
Смештају хранитељској (сродничкој и другој хранитељској) породици	613	131	221	965	112
Смештај у установи социјалне заштите	435	435	3.639	4.509	2.793
Друга врста смештаја	92	49	293	434	221
УКУПНО	1.335	676	4.674	6.685	3.427

Извор: Републички завод за социјалну заштиту

Лична могућност кретања (члан 20)

19. *Молимо обавестите Комитет о могућностима особа са инвалидитетом да добију помоћне уређаје који им омогућавају кретање, и о законодавству и пракси издавања возачких дозвола особама са инвалидитетом на равноправној основи са другима, укључујућ и глуве особе и њихову употребу знаковног језика.*

У априлу 2015. године усвојен је Закон о употреби знаковног језика којим се уређује остваривање права глувих особа на употребу знаковног језика у поступцима пред органима јавне власти, у области радних односа, образовања и васпитања, здравствене заштите, социјалне заштите, информисања и телекомуникација, стицање статуса тумача за знаковни језик, мере за унапређивање употребе знаковног језика, као и прекршај и за повреду обавеза прописаних тим законом.

Закон о безбедности саобраћаја на путевима и Правилник о возачким дозволама усклађени су са Директивом Европске уније о возачким дозволама¹. Овим прописима омогућено је издавање возачке дозволе особама са инвалидитетом након полагања возачког испита уз уписивање кода здравственог ограничења у возачкој дозволи зависно до налаза и мишљења лекара датог у уверењу о здравственој способности возача.

Образовање (члан 24)

20. *Молимо обавестите Комитет које мере су уведене да се подстакне пракса инклузивног образовања у основном, средњем и високом образовању, са посебним освртом на стручно учешће педагошких асистената у настави применом разних врста одговарајућих наставних метода и технологија у инклузивној средини.*

У складу са Стратегијом развоја образовања у Србији до 2020. године и Законом о основама система образовања и васпитања дефинисани су главни принципи за достизање праведног образовања. У складу са одредбама члана 3. став 3. Закона у остваривању општих принципа образовања посебна пажња се посвећује (1) могућности да деца, ученици и одрасли са сметњама у развоју и са инвалидитетом, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ свим нивоима образовања у установама, а лица смештена у установе социјалне заштите, болесна деца, ученици и одрасли остварују право на образовање за време смештаја у установи и током болничког и кућног лечења; (2) смањењу стопе осипања из система образовања и васпитања, посебно особа из социјално угрожених категорија становништва и неразвијених подручја, особа са сметњама у развоју и инвалидитетом и других особа са специфичним тешкоћама у учењу и подршци њиховом поновном укључењу у складу са принципима инклузивног образовања. У области образовања предузете системске мере:

- Правилником о ближим условима за утврђивање приоритета за упис деце у предшколску установу предвиђено је да деца из осетљивих група имају право приоритета при упису у предшколску установу и право на регресирану цену коришћења услуга;
- Уведен је обавезан припремни предшколски програм који је бесплатан за децу и финансира се из буџета државе, којим сва деца, а посебно ромска и друга деца из осетљивих група (деца са инвалидитетом, сметњама у развоју и др.) стичу искуства и прилику за игру, учење и учешће у заједничким активностима, како би се умањиле разлике које су последица социјалне депривације. Упис у први разред све деце између 6,5 и 7,5 година има исти циљ.
- На нивоу свих предшколских установа, основних и средњих школа се формирају Стручни тимови за инклузивно образовање чији је задатак да раде на развијању и унапређивању мера за

¹ Directive 2006/126/EC

спровођење имеханизме за потпуну инклузију деце. Први ниво подршке ученику који не постиже очекивана образовна постигнућа пружа се кроз диференцијацију и индивидуализацију наставе и ваннаставних активности. То је ниво који се најчешће користи у школама. Уколико подршка пружена кроз индивидуализацију не доведе до позитивног помака у постигнућима детета (по правилу у току првог тромесечја), предлаже се израда индивидуалног образовног плана са прилагођеним програмом (ИОП 1 – прилагођавање метода, материјала, простора, услова) према коме ће се одвијати образовно-васпитни процес за то дете/ученика. Стручни тим даје предлог за израду индивидуалног образовног плана, а израђује га Тим за пружање подршке том ученику кога чине наставник, васпитач, родитељи, старатељи детета и стручни сарадник. Ако мере подршке предвиђене документом ИОП-1 не дају резултате, уз сагласност родитеља и мишљење Интерресорне комисије, Тим за подршку детету приступа изради ИОП-2 документа, који подразумева измену/смањивање садржаја, исхода и стандарда. Акцент се ставља на напуштање модела у коме је фокус на ономе што деца не знају и не могу да ураде у корист приступа усмереног на снаге, у коме је фокус на знањима и вештинама којима деца располажу.

- Деци из осетљивих група пружа се подршка и приликом полагања завршног испита на крају основног образовања. У складу са потребном подршком деца имају право на полагање под посебним условима, прилагођавање постојећих тестова специфичним потребама детета или пак кроз израду посебних тестова у складу са измењеним образовним стандардима.
- На локалном нивоу успостављене су интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету.
- У школама су запослена 174 педагошка асистента, који имају улогу посредника између родитеља и школа и пружају додатну педагошку помоћ деци, а у школама су присутни и персонални асистенти/пратиоци у школи који представљају подршку из домена социјалне заштите и прописује је интерресорна комисија, а финансира локална самоуправа.
- Број ученика у одељењу се смањује ако су у то одељење уписана деца са инвалидитетом, са тешкоћама у учењу и/или из социоекономски угрожених група²
- Деци из осетљивих група пружа се подршка приликом полагања завршног испита, па ученици имају право на полагање под посебним условима, прилагођавање постојећих тестова специфичним потребама детета или пак кроз израду посебних тестова у складу са измењеним образовним стандардима. Ученицима из осетљивих друштвених група пружа се подршка и приликом уписа у средње школе, а подршка се пружа кроз професионалну оријентацију и упућивање у средње школе и факултете.
- Током протеклих шест година развијене су компетенције васпитача, наставника и стручних сарадника и кроз различите форме хоризонталног учења и размене искустава добре праксе. Један од иновативних механизма подршке представља *Мрежа подршке инклузивном образовању* коју чине практичари и стручњаци из школа, министарства, организација цивилног друштва, а која има едукативну, саветодавну и супервизијску улогу у раду са школама, наставницима, васпитачима, родитељима, децом и интерресорним комисијама. Специјалне школе добијају нову улогу. Укључене су у пилот програме; раде на унапређивању професионалних компетенција запослених, обављају идентификацију деце која су ван образовног система и њихово укључивање у образовање; сарађују са предшколским установама и школама у циљу размене искустава и подизање квалитета подршке развоју и учењу и успостављању система за рану подршку и правовремени почетак.
- Политика афирмативних мера уведена је за упис студената са инвалидитетом у високо образовање упоредо са афирмативним мерама за смештај у студентске домове.
- Законом о уџбеницима прописано је да учесници са инвалидитетом користе уџбеник чији је формат прилагођен њиховим потребама и дефинисано наставно помагало као наставно средство које се користи у образовно-васпитном раду са децом са инвалидитетом.

² Годишње Стручно упутство о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама садржи ову одредбу од 2009. године.

Акциони план за инклузивно образовање 2015-2020 се налази у фази верификације и садржи следеће циљеве: унапређивање прописа у области инклузивног образовања и социјалне инклузије; развијање система подршке деци и младима кроз успостављање ефикасне међуресорне сарадње; унапређивање компетенција запослених у образовно васпитним установама за квалитетно (инклузивно) образовање; стварање инклузивног окружења за развој, учење и учешће; развијање и примена механизма за праћење и вредновање инклузивног образовања.

Рад и запошљавање (члан 27)

21. Молимо обавестите Комитет колико су делотворне афирмативне мере предузете за подстицање запошљавања особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада и у јавном сектору од 2009. године, имајући у виду нове измене Закона о раду донете 2014. године.

Законом о изменама и допунама Закона о раду који је ступио на снагу 29. јула 2014. године уведена је обавеза послодавца да обезбеди други одговарајући посао запосленом са здравственим сметњама и особи са инвалидитетом који није у могућности да ради на пословима на којима је распоређен према уговору о раду. У случају да послодавац нема одговарајућих послова, запосленом може отказати уговор о раду по основу технолошког вишка уз обавезу исплате отпремнине или обезбеђивање одговарајућих послова код другог послодавца. Ново решење је повољније за ову категорију запослених јер до сада нису имали право на исплату отпремнине у овим случајевима.

22. Молимо доставите информације о класификацији и поступцима примењеним на процену способности особа са инвалидитетом ради укључивања на тржиште рада. Молимо обухватите и информације о подели ових категорија на особе са инвалидитетом.

У складу са дефиницијом особе са инвалидитетом, Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом је утврђен поступак процене радне способности и могућности запослења или одржавања запослења. Процена радне способности се врши на начин којим се обезбеђује поштовање личности, достојанства, као и заштита података о личности (у свим фазама поступка) и обухвата медицинске, социјалне и друге критеријуме којима се утврђују могућности и способности особе са инвалидитетом за укључивање на тржиште рада и обављање послова самостално или уз службу подршке. Оцену радне способности врши комисија органа вештачења на основу сагледавања свеукупног стања појединца и стања на тржишту рада. Након процене радне способности, а сходно налазу комисије органа вештачења, незапослена особа са инвалидитетом укључује се у мере активне политике запошљавања.

Процена радне способности спроводи се у складу са Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и Правилником о ближем начину, роковима и критеријумима за процену радне способности могућности запослења или одржања запослења особа са инвалидитетом.

У периоду 1. јуна 2010. – 10. јуна 2014. године на основу поднетих захтева донето је укупно 21.957 решења о процењеној радној способности.

Одговарајући животни стандард и социјална заштита (члан 28)

23. *Молимо доставите информације о томе како се за особе са инвалидитетом обезбеђује подршка плаћање трошкова у вези са инвалидитетом и о поступцима за остваривање права на социјалну заштиту, са посебним освртом на додатно административно оптерећење са којим особе са инвалидитетом морају да се носе.*

Законом о социјалној заштити прописано је да лице коме је због телесног или сензорног оштећења, интелектуалних потешкоћа или промена у здравственом стању неопходна помоћ и нега другог лица да би задовољило своје основне животне потребе може остварити право на додатак за помоћ и негу другог лица. Потреба за помоћи и негом другог лица утврђује се на основу прописа о пензијском и инвалидском осигурању. Износ додатка за помоћ и негу другог лица усклађује се са индексом потрошачких цена у претходних шест месеци, на основу статистичких података, два пута годишње, 1. априла и 1. октобра. Такође, право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица може да оствари корисник додатка за помоћ и негу другог лица код кога је утврђено да има телесно оштећење или органски трајни поремећај неуролошког и психичког типа од 100% по једном основу или више оштећења, с тим да ниво оштећења износи по 70% и више процената по најмање два основа.

Право на додатак за помоћ и негу другог лица, право на увећани додатак за помоћ и негу другог лица, и право на коришћење услуга у дневним центрима и клубовима за боравак деце са сметњама у развоју, становање уз подршку, бесплатан превоз у јавном саобраћају, субвенције на плаћање комуналних услуга, остварују се без обзира на имовинско стање породице, односно није условљено имовинским цензусом. Ове породице у складу са прописима остварују и право као енергетски заштићени потрошачи.

Законом о социјалној заштити прописано је да право на помоћ за оспособљавање за рад обухвата подршку у образовању и оспособљавању за рад и признаје се деци и младима са сметњама у развоју и одраслим особама са инвалидитетом које се, према психо-физичким способностима и годинама живота, могу оспособити за одређени рад а то право не могу да остваре по другом правном основу. Процена потребе за додатном подршком у образовању врши се у складу с прописима којима се уређују основи система образовања и васпитања, а процена могућности оспособљавања за рад утврђује се по прописима којима се уређује професионална рехабилитација и запошљавање особа са инвалидитетом.

Посебна новчана накнада за родитеље који нису остварили право на пензију, а најмање 15 година су непосредно неговали дете са највишим степеном инвалидитета исплаћује се након достизања старосне границе за пензионисање, у виду доживотног месечног примања у висини најниже пензије. Ако родитељ оствари право на пензију након стицања права на посебну новчану накнаду, има право избора између пензије или посебне новчане накнаде. Право на посебну новчану накнаду, према подацима из септембра 2015. године примао је 491 корисник у износу од по 13.288,01 динар.

Када је реч о одсуству са рада због неге детета са сметњама у развоју, запослени родитељ може остварити право на одсуство са рада ради неге детета или ради посебне неге детета, до навршених пет година живота детета, уз право на накнаду зараде. Ако је реч о незапосленим особама, у складу са прописима о запошљавању, уколико су корисници права на новчану накнаду по основу незапослености, ово право настављају да користе за све време трајања породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада ради посебне неге детета.

Према Закону о финансијској подршци породици са децом, породице слабијег материјалног статуса које имају дете са сметњама у развоју могу остварити право на дечји додаток под повољнијим условима и у вишем износу.

Учешће у политичком и јавном животу (члан 29)

24. *Молимо обавестите Комитет о важећем законодавству и релевантној пракси у пружању алтернативног гласачког материјала, нарочито на Брајевом писму и у форматима који се лако читају. Молимо обавестите Комитет и о информацијама које су се шириле путем мас-медија за време избора, нарочито за глуве и наглуве особе. Обавестите Комитет још и о корацима предузетим да се врати право гласа свим особама са инвалидитетом под старатељством.*

Законом о избору народних посланика прописан је поступак, процедуре и органи за избор, који регулишу избор народних посланика. Чланом 72. тог закона прописано је да бирач који није у могућности да на бирачком месту лично гласа (слепо, инвалидно или неписмено лице) има право да поведе лице које ће уместо њега на начин које му оно одреди испунити листић, односно обавити гласање. Сам начин гласања за бираче из става 1. овог члана уносе се у записник.

Такође, чланом 72а је регулисано да бирач који није у могућности да гласа на бирачком месту (немоћно или спречено лице) може најкасније до 11,00 часова на дан гласања обавестити бирачки одбор о томе да ли жели да гласа. Након тога, три члана бирачког одбора одлазе код таквог бирача, да утврде његов идентитет и предају му службену коверту, оверени гласачки листић, збирну изборну листу, потврду о бирачком праву и посебан коверат за попуњен гласачки листић и упознају га са начином гласања да би након тога напустили просторију у којој бирач гласа.

Пошто гласа, бирач потписује потврду о бирачком праву, пресавија гласачки листић и ставља га у посебан коверат који присутни чланови бирачког одбора пред њим печате жигом на печатном воску, после чега стављају у службени коверат потписану потврду о бирачком праву, и посебан коверат у коме се налази гласачки листић.

Републичка изборна комисија која спроводи републичке изборе у оквиру својих Правила о раду бирачких одбора за спровођење избора за сваке изборе у Републици Србији прописује у оквиру посебног одељка главу која гласи: „Посебна правила гласања лица са инвалидитетом и спречена лица“, којим су веома прецизно предвиђена права и услови за: а) лице које није у стању да попуни гласачки листић; б) лице које није у стању да дође на бирачко место.

Чланом 58. Закона о локалним изборима прописано је да се одредбе Закона о избору народних посланика које се односе на бирачке спискове, изборни материјал, именовање, обавештавање грађана о предложеним кандидатима, забрану трајања изборне пропаганде и објављивање претходних резултата или процене резултата гласања избора, гласања, утврђивања и објављивања резултата избора, неплаћање пореза и доприноса за средства која се исплаћују као накнада за рад лица у органима за спровођење избора и казнама сходно се примењује на избору одборника ако овим законом није другачије одређено.

Статистика и прикупљање података (члан 31)

25. *Молимо доставите информације о систематском прикупљању података у области положаја особа са инвалидитетом, методологијама које се примењују, и о консултацијама са организацијама особа са инвалидитетом, да би се прикупили додатни подаци по полу, добу и инвалидитету у различитим областима као што су инклузивно образовање, правна способност, насиље у породици и запошљавање.*

Поштујући потребе Републике Србије за свеобухватним квантитативним и квалитативним подацима о овој осетљивој групи становништва, као и одредбе Стратегије унапређења положаја особа са

инвалидитетом у Републици Србији за период 2007–2015, Републички завод за статистику је одлучио да укључи питање о особама са инвалидитетом у пописни образац. При изради методолошких упутстава руководило се првенствено Препорукама Конференције европских статистичара (*CES*) за пописе око 2010. године, које су заједно израдили *UNECE* и Евростат, као и препорукама Вашингтонске групе за статистику инвалидитета.

Приликом израде упитника консултовани су представници Министарства за рад и социјална питања, у чијем делокругу је и положај особа са инвалидитетом, као и релевантне организације цивилног друштва.–На иницијативу Министарства за рад и социјална питања и Центра за самостални живот инвалида, у садржај обрасца укључено је и питање о врсти помагала која користе особе које имају проблем са ходом/пењањем уз степенице.

У мају 2013. године, на основу коначних резултата Пописа 2011. године, објављена је књига „Инвалидитет“, о становништву Републике Србије према статусу инвалидитета и врсти проблема особа са инвалидитетом, до нивоа општина/града. Поред тога, у децембру 2014. године објављена је мултидисциплинарна, аналитичка студија „Особе са инвалидитетом у Србији“. Сврха израде ове студије јесте да се анализом демографских, образовних, економских и других карактеристика особа са инвалидитетом допринесе бољем сагледавању њиховог друштвеног положаја, као и степена социјалне интегрисаности.

Објављене публикације доступне су у папирној и електронској форми³. Развијена је и апликација за андроид платформу, а подаци о особама са инвалидитетом расположиви су и у виду табела у *Excel*-у, као и у дисеминационој бази података на интернет страницама Завода. Развијена је и апликација за андроид платформу.

Праћење и оцену ефеката активне политике запошљавања врши Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања непосредно или у сарадњи са републичким органом надлежним за послове статистике, Националном службом за запошљавање и другим субјектима, који обезбеђују: 1. податке о стању и кретањима на тржишту рада; 2. праћење успешности програма и мера активне политике запошљавања.

Што се тиче статистичког праћења у области социјалне заштите оно се врши кроз анализу годишњих извештаја о раду установа за смештај корисника као и центара засоцијални рад, основних служби социјалне заштите у заједници. Прикупљање и обраду података обавља Републички завод за социјалну заштиту.

У последње две године установе информишу и о примени још неких обавезних процедура у раду, попут прописаних процедура за изјаве и жалбе корисника. Тако 87% установа извештава да поседују писане процедуре за разматрање притужби корисника, као и дефинисане писане процедуре за примену рестриктивних поступака и мера. Интерни тим за поступање у случају насиља над корисницима, има 80% установа.

У установама се већ шест година води евиденција појаве насиља: физичког злостављања, сексуалне, емоционалне злоупотребе, занемаривања и немарног поступања према кориснику, или експлоатације корисника, као и врсте насилника. У неким од наративних извештаја забележено је да је у установама присутно насиље корисника над запосленим, и то је аспект на који би такође требало обратити већу пажњу.

У току је процес лиценцирања пружалаца услуга, па се очекује да ће од 2016. године постојати комплетнија база података о локалним услугама која ће обухватити и услуге које се пружају у оквиру цивилног и приватног сектора.

³ www.stat.gov.rs и www.popis2011.stat.rs

Национална примена и праћење (члан 33)

26. Молимо обавестите Комитет о координаторима⁴ механизма и процесима координације, као и о механизмима за независно праћење у Држави уговорници, нарочито мандату, независности и транспарентности овог последњег. Молимо доставите информације о буџетској подршци за независно учешће организација особа са инвалидитетом у механизмима за праћење

Савет за праћење примене препорука механизма УН за људска права формиран је у децембру 2014. године. Задаци Савета су да: разматра и прати примену препорука које Република Србија добија у процесу Универзалног периодичног прегледа Савета за људска права УН и препорука уговорних тела УН; предлаже мере за примену добијених препорука; даје мишења о напретку људских права у извештајном периоду и даје стручна објашњења о стању људских права и резултатима који су остварени применом препорука.

Савет Владе Републике Србије за праћење реализације Акционог плана за примену Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2014. до 2018. године формиран је у августу 2015. године. Стратегија је посвећена спречавању дискриминације и унапређивању положаја девет осетљивих група укључујући особе са инвалидитетом које су најчешће изложене дискриминацији. Задатак Савета је да прати напредак у извршавању мера, спровођењу активности, поштовању предвиђених рокова и да благовремено упозорава на изазове у извршењу.

⁴Focal Point